

УДК 378.091.3:37.013.83 – 051 (437.6)

ОНЧУЛ Н. А.,

аспірант кафедри педагогіки і психології вищої школи,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ-АНДРАГОГІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Загальна постановка проблеми. Проблеми забезпечення якості професійної підготовки різних категорій дорослого населення зумовлюють необхідність викладача-андрагога з відповідною професійною підготовкою. В Україні така підготовка лише започатковується. Однією з Європейських країн, де вона планомірно здійснюється є Словацька Республіка – країна з розвиненою економікою, член Європейського союзу з 2004 року. Підготовка викладачів-андрагогів в Словаччині здійснюється в державних вищих навчальних закладах – Університеті Матея Бела (Matej Bel University), Університеті імені Коменського в Братиславі (Comenius University in Bratislava), Пряшівському університеті (The University of Presov), Університеті Константина Філософа в Нітрі (Constantine the Philosopher University in Nitra) та ін., а також приватних. Викладачів-андрагогів готують на філософських, третього віку та факультетах освіти. Підготовка бакалаврів триває від 3 до 4 років, магістрів від 1,5 до 2 років. Специфіка підготовки полягає в розподілі навчальних дисциплін за їх домінуючими характеристиками на теоретичні (філософія освіти, принципи освіти дорослих, теорії освіти дорослих; психологія освіти дорослих, загальна психологія, соціальна психологія дорослих, основи соціології, соціологія освіти дорослих, введення в теорію управління, освіти дорослих за кордоном, етика, естетика освіти та ін.), прикладні (андрагогічна психологія, консультування в області освіти дорослих, соціальна політика, економіка освіти дорослих, комунікації в області освіти дорослих, психологія праці та ін.) та практичні (соціально-психологічні дослідження, екскурсії, бакалаврські та магістерські дослідження та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми і на які спирається автор. У працях багатьох дослідників обґрунтовуються концептуальні засади освіти дорослих (Н.М. Бідюк, М. Т. Громкова, В. Г. Кремень, Л. Б. Лук'янова, Н. Г. Ничкало, О. І. Огієнко, Н.С. Побірченко, В.І. Подобед, Л. Є. Сігаєва та ін.); аналізується система підготовки професійних педагогічних кадрів та післядипломна педагогічна освіта (С. Ю. Алферов, Г.А. Андрєєва, І. А. Зязюн, В. І. Луговий, В. Г. Онушкін, Л.П. Пуховська та ін.); досліджуються особливості розвитку освіти дорослих в Україні (Єжи Поточни, І.В. Воробець, Л.Б. Лук'янова, Л.І. Тимчук, Л.І. Шинкаренко, Л.Є. Сігаєва) та зарубіжних країнах (С.М. Коваленко, О.С. Сергєєва, І.М. Литовченко, Т.М. Десятов, О.С. Комар, М.В. Борисова, О.І. Мартиросян та ін.). Значний інтерес становлять праці з проблем освіти дорослих таких словацьких науковців, як В. Божкова (V. Bočková), В. Джочман (V. Jochmann), З. Палан (Z. Palán), А. Петрова (A. Petřková), В. Прусакова (V. Prusáková) та ін.; дослідженнями підготовки викладачів-андрагогів займалися словацькі вчені Р. Чорнанічова (P. Čornaničová), М. Мачалова (M. Machalová), Ветеска (J. Veteska), Г. Біжков (G. Bizhkov), Ф. Браніслав (F. Branislav), Е. Лукас (E. Lukáč) та ін.

Нажаль, серед наукових розробок вітчизняних чи зарубіжних науковців нами не виявлено досліджень, безпосередньо присвячених проблемі розвитку професійної

підготовки викладачів-андрагогів Словацької республіки. Окремі наукові розвідки в дисертаціях, фахових журналах та періодичній пресі висвітлюють словацькій досвід підготовки андрагогів, державне та приватне фінансування освіти дорослих в Словаччині, світоглядні проблеми сучасного змісту освіти дорослих та ін.

Метою статті є систематизація українських наукових досліджень з проблеми підготовки викладачів-андрагогів у країнах Європи і, зокрема, Словацькій Республіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи з другої половини ХХ століття освіта дорослих виходить на новий рівень світового розвитку. Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) в 1949 році була проведена Перша міжнародна конференція з освіти дорослих (КОНФІНТЕА I) (Данія, Ельсінор) стає знаковим етапом в еволюції офіційного і професійного уявлення про цілі і використання освіти дорослих, а також сприяє налагодженню міжнародного співробітництва в 50-ті роки. Друга міжнародна конференція з освіти дорослих (КОНФІНТЕА II), яка відбулася в 1960 році (Канада, Монреаль) заклала основи для постійного розвитку освіти дорослих, внесла важливий вклад у сприянні появи професійних кадрів для освіти дорослих. Третя міжнародна конференція з освіти дорослих (КОНФІНТЕА III) пройшла в 1972 році (Японія, Токіо). На ній були розглянуті тенденції в області освіти дорослих, функції освіти дорослих в контексті неперервної освіти, стратегія розвитку освіти стосовно освіти дорослих. Як проблему на конференції засвідчено те, що освіту дорослих здобувають переважно вже й так добре освічені люди, тоді як найбільш потребуючим освіти людям приділяється недостатньо уваги, вони являються «забутими людьми». Тому, однією з найважливіших задач освіти дорослих в наступне десятиріччя визначено пошук та залучення до навчання таких «забутих людей» [5, с. 21-22].

В 1976 році в Найробі пройшла Генеральна конференція ООН з питань освіти, науки та культури, на якій було прийнято Рекомендації з розвитку освіти дорослих. В даному документі уточнено поняття «освіта дорослих», визначено цілі та подальшу стратегію освіти дорослих, описано зміст, методи, засоби, структуру та найважливіші наукові дослідження освіти протягом життя. «Підготовка викладачів-андрагогів для системи освіти дорослих повинна, наскільки це можливо, включати всі ті аспекти професійних навиків, знань, розуміння і особистого відношення, які необхідні для цієї діяльності з врахуванням загальних умов, в яких відбувається освіта дорослих. Шляхом об'єднання цих аспектів один з одним підготовка кадрів сама по собі повинна бути прикладом гарної організації освіти дорослих» [15, VI-44].

Четверта міжнародна конференція з освіти дорослих (КОНФІНТЕА IV) відбулася в 1985 році (Франція, Париж). На конференції розглядалися проблема еволюції освіти дорослих та перспектива її розвитку; пріоритетні галузі освіти, покликані розвивати активну участь дорослих в економічному, соціальному і культурному житті; форми міжнародного та регіонального співробітництва в цілях розвитку освіти дорослих. Було визначено ряд проблем, що відносяться до шляхів та засобів, методів та прийомів, персоналу, інформації та документації, планування, фінансування, розробки та координації навчально-виховної роботи. Підкреслювалась необхідність поглиблено аналізувати питання підготовки викладачів для системи освіти дорослих [6, с. 7].

П'ята міжнародна конференція з освіти дорослих (КОНФІНТЕА V) була проведена у 1997 році (Німеччина, Гамбург). На конференції розглянуті питання можливостей та проблем навчання протягом всього життя, важливість відкритого навчання без кордонів протягом всього життя, а також нових взаємовідношень між державою, громадянським суспільством, неперервною освітою та приватними організаціями. «Безперервна освіта – це інвестиція в майбутнє», «роль освіти дорослих полягає в мобілізації людей, які повинні самостійно приймати рішення в

процесі змін, що відбуваються в суспільстві, надавати їм необхідні знання, поряд з професійними навичками, що дозволяють застосовувати ці знання на основі відповідальна підходу» [7, с. 2]. На конференції прийнята Гамбурзька декларація на якій зазначено: «освіта дорослих – ключ, що відкриє двері у XXI століття» [7, с. 24].

На саміті «великої вісімки» (Кельн, 1999 р.) вперше було визнано, що неперервна освіта може стати не тільки ключем до вирішення проблем зайнятості, а й серйозним фактором соціальної єдності. При цьому особистість і її потреби повинні стати центром будь-якої системи освіти і навчання [9, с. 3]. Свого подальшого розвитку ідеї набули на Європейському саміті в Лісабоні (2000 р.), який стає визначальним у політиці та практиці Європейського Союзу. Вдалий перехід до економіки та суспільства заснованих на знаннях повинен супроводжуватись процесом неперервної освіти – навчання протягом життя (lifelong learning). Європа стає «заснованим на знаннях суспільством» (knowledge-based society), тобто інформація, знання, мотивація та їх постійне оновлення та навички необхідні для цього стають вирішальним фактором європейського розвитку, конкурентоздатності та ефективного ринку праці [22, с. 8].

У Меморандумі неперервної освіти Європейського Союзу (A Memorandum on Lifelong Learning), (Брюссель, 2000 р.) зазначено шість ключових принципів неперервної освіти: 1) нові базові знання та навички для всіх; 2) збільшення інвестицій в людські ресурси; 3) інноваційні методики викладання та навчання; 4) нова система оцінки отриманої освіти; 5) розвиток наставництва і консультування; 6) наближення освіти до дому [13, с. 24-27]. Європа вступила в «епоху знань», завдяки чому відбуваються позитивні зміни в культурному, економічному та соціальному середовищі.

Шоста міжнародна конференція з освіти дорослих (КОНФІНТЕА VI) пройшла в 2009 році (Бразилія, Белен). На ній прийняті Беленські рамки дії, якими рекомендовано керуватись при використанні широких можливостей освіти дорослих в інтересах кращого майбутнього [10, с. 1]. Серед основних рекомендацій та стратегій конференції можна виділити наступні: освіта дорослих повинна мати комплексний та інклюзивний характер, бути інтегрованою в перспективу навчання протягом всього життя; належне управління має сприяти здійсненню політики в сфері навчання та освіти дорослих на ефективній, прозорій та справедливій основі; навчання та освіта дорослих є цінним засобом для забезпечення соціальних благ шляхом створення більш демократичного, мирного, інклюзивного, виробничого, здорового та стабільного суспільства [10, с. 2-6].

На всесвітньому форумі з питань освіти в 2015 році (Корея, Інчхон) була прийнята Інчхонська декларація «Освіта – 2030: забезпечення загальної інклюзивної та справедливої якісної освіти та навчання протягом усього життя» [8, с. 1], яка являється новою концепцією освіти. Згідно нової концепції всі країни, які прагнуть позитивних змін для своїх громадян повинні дотримуватись зміцнення політики, планів, законодавства і систем. На саміті «Освіта в інтересах розвитку», який пройшов в 2015 році в Осло (Норвегія) підкреслюється необхідність рішення проблеми нехватки кваліфікованих викладачів для дорослих та інвестування в їх підготовку.

Україна є активним учасником світових конференцій з питань освіти дорослих з 1949 року. Проте, дослідженнями в даній сфері, українські науковці починають займатися з 90-х років XX ст. Перші праці присвячені розвитку освіти дорослих в Україні. Так, вчений Єжи Поточни у своїй праці показав, що освіта дорослих на українських землях це не нове явище, а почала розвиватися ще в кінці XIX століття [14]. І.В. Воробець зауважує, що для ліквідації неграмотності населення краю необхідна була цілеспрямована діяльність освітньо-культурних організацій до яких

залучали, як правило, учителів шкіл, свідому інтелігенцію і просто грамотних людей, які керували гуртками для анальфабетів, не маючи спеціальної для цього підготовки і належного науково-методичного забезпечення [2]. Вчені О.І. Мартиросян, Л.Є. Сігаєва, Л.І. Тимчук, Л.І. Шинкаренко досліджували організаційно-педагогічні засади та тенденції розвитку освіти дорослих в Україні ХХ – ХХІ ст.

Українські вчені М.В. Борисова, В.Д. Давидова, О.С. Комар, О.І. Огієнко, О.С. Сергеева, Н.О. Терьохіна присвятили свої дослідження порівняльно-педагогічному аналізу зарубіжного досвіду розвитку освіти дорослих. М.В. Борисова у своїй праці доводить, що в Канаді основна увага акцентується на розвитку неформальної освіти дорослих. Система неформальної освіти дорослих реалізована в безкредитних програмах відділень неперервної освіти при університетах та громадських коледжах, центрах організації навчання та дозвілля на підприємствах, програмах університетів третього віку й освітніх програмах Elderhostel Canada з використанням можливостей дистанційної освіти та телебачення [1, с. 11]. Дослідження В.Д. Давидової показує, що на сучасному етапі Швеція володіє системою освіти, що поєднує формальну і неформальну складові. Проте, особливої ваги набула неформальна освіта дорослих – фолкбїлднінг (folkbildning) [3, с. 15]. У науковій роботі І.В. Фольварочного проаналізовано проблему просвітницької діяльності європейських громадських організацій у галузі освіти дорослих у другій половині ХХ – початок ХХІ століття, що базується на ідеї «навчання людини впродовж життя» та реалізації концепції демократичного розвитку громадянського суспільства [18].

Науковим дослідженням підготовки викладачів-андрагогів займалася О.Ю. Чугай. У її науковому доробку охарактеризовано ролі та функції педагогічного персоналу для системи освіти дорослих США, андрагогічні аспекти професійної підготовки педагога для дорослих, професійні компетентності фахівців-андрагогів, форми та методи професійної підготовки, дистанційне навчання андрагогів та ін. [19]. Ю.В. Закалова у своїй праці описує роль та значення професійної освіти для сучасного європейського суспільства, приводить характеристику та структурно-функціональні особливості різних освітніх рівнів [4].

Наукові праці українських вчених Г.В. Товканець та Н.В. Шумейко присвячені вищій освіті в Словаччині. Г.В. Товканець здійснила характеристику вищої освіти Словацької Республіки, описала особливості неперервного навчання дорослих у Словаччині [17]. Н.В. Шумейко проаналізувала нормативно-правову базу забезпечення, виявила особливості змістових і організаційних аспектів, розкрила форми та методи навчання при підготовці фахівців гуманітарного профілю в системі словацької вищої освіти [20].

Л.Б. Лук'янова багато своїх праць присвятила розвитку освіти дорослих. Нею обґрунтовано доцільність розвитку освіти дорослих в Україні, висвітлено актуальні проблеми сучасної освітньої сфери дорослих, визначено її мету і завдання, окреслено напрями розвитку вітчизняної освіти дорослих у контексті глобалізації, європейської інтеграції; запропоновано терміносистеми, терміносполуки, терміни і поняття з андрагогіки, психології, філософії, соціології, медицини та ін.; проаналізовано стан законодавчого забезпечення освіти дорослих у 23-х країнах світу; здійснено огляд системи освіти дорослих, їх структуру і зміст, висвітлено перелік провайдерів та асоціацій, діяльність яких спрямована на реалізацію завдань освіти різних категорій дорослого населення та ін. [11, 12].

С. Сисоєва та Т. Кристопчук займалися освітніми системами країн Європейського Союзу. В їхній праці описана система вищої освіти Словацької Республіки [16, 135-140]. Становлення андрагогіки, як науки в Словацькій Республіці припадає на початок 90-х рр. ХХ ст. Андрагогів починають готувати в Університеті

імені Коменського в Братиславі (Comenius University in Bratislava) та Пряшівському університеті (The University of Presov). Університети співпрацюють між собою, та займаються розробленням концепції освіти дорослих. В Словаччині діє Інститут професійної освіти і освіти дорослих. Це некомерційна організація, яка займається підготовкою персоналу для системи безперервної освіти, організацією літніх курсів, конференцій, видавництвом книг, здійснює перепідготовку дорослих в залежності від потреб економіки та ринку праці. Вона діє за навчальними курсами, акредитованими Міністерством освіти Словацької Республіки. Інститут має два відділення – в м. Кошице та м. Комарно. Фінансування здійснюється частково за рахунок держави, а також за рахунок внесків приватних підприємств.

Словацькі вчені В. Божкова (V. Vočková), З. Палан (Z. Palán), В. Прусакова (V. Prusáková) та ін. займалися дослідженнями, що стосуються розвитку андрагогіки, професійної освіти дорослих та ін. [26, 28]. М. Бенеш (M. Beneš) у своїх наукових працях досліджував теорію людського капіталу та концепцію суспільства знань, описав принципи андрагогічної теорії, організацію навчання дорослих, професійне навчання дорослих, андрагогічні професії та ін. [26].

Одним із важливих напрямів наукових досліджень словацьких вчених є професійна підготовка викладачів-андрагогів як невід'ємної складової системи освіти дорослих та педагогічної освіти. Дослідженнями підготовки викладачів-андрагогів займалися словацькі вчені Р. Чорнанічова (R. Čornaničová), М. Мачалова (M. Machalová), Ветеска (J. Veteska), Г. Біжков (G. Bizhkov), Ф. Браніслав (F. Branislav), Е. Лукас (E. Lukáč) та ін. Дж. Перхач (J. Perhács), М. Мачалова (M. Machalová) та ін. створили теоретичну та методологічну базу для підготовки викладачів-андрагогів. Л. Егер (L. Eger) досліджував технології навчання дорослих. Дж. Матульчик (J. Matulčík) досліджував теорію освіти та навчання дорослих за кордоном. Дж. Мюзік (J. Mužik) займався андродидактикою та дидактикою професійної освіти. Ш. Швець (Š. Švec) досліджував теорію та методологію андрагогіки.

Наукові дослідження словацьких вчених були зосереджені на: підвищенні якості підготовки викладачів-андрагогів та аналізу їх професійних компетенцій; цільових групах освіти дорослих. Спільно з Словаччиною в дослідженнях приймали участь науковці інших європейських країн (Бельгії, Фінляндії, Португалії).

У праці Дж. Перхача (J. Perhács) вказані основні професійні компетентності викладачів-андрагогів. Педагогічно-методична компетентність передбачає володіння і цілеспрямоване вдосконалення предметних і методичних знань під час викладання конкретного предмета і вимагає від сучасного андрагога вдосконалення своєї педагогічної майстерності впродовж життя. Психологічна компетентність передбачає здатність андрагога: здійснювати особистісно-орієнтований підхід під час навчання; створювати творчу атмосферу під час занять; стимулювати інтерес до навчання; розв'язувати конфлікти в групі та надавати консультаційну допомогу і соціальну підтримку; володіти системою знань про закономірності спілкування й способи управління індивідом і групою; адекватно поводитися у дорослому колективі; досконало оперувати знаннями з психології; володіти вміннями психолого-педагогічної діагностики та психологічного консультування; володіти системою знань про дорослу людину як суб'єкта освітнього процесу, її вікові, індивідуальні особливості, соціальні чинники та закономірності психічного розвитку; допомагати самоактуалізації слухача; демонструвати довіру до дорослого протягом навчання; визнавати і поважати внутрішню мотивацію поведінки і діяльності слухачів; виявляти активність у взаємодій; виявляти відкрито свої почуття; вміти керувати собою. Загальнонаукова компетентність передбачає здатність андрагога отримувати необхідну інформацію щодо наукових відкриттів, відстежувати нові розробки вчених,

прогнозувати можливості застосування у навчально-виховному процесі, також разом з дорослими брати участь у проектній діяльності, отримувати результати і доповідати про них на наукових конференціях; знати історію розвитку андрагогічних концепцій; систему знань про філософію і соціологію освіти дорослих; організаційні засади освіти дорослих; володіти системою знань про теорію і психологію навчання дорослих тощо. Загальнокультурна компетентність стосується культури особистості в усіх її аспектах. Вона передбачає володіння національною та світовою культурною спадщиною, культурою міжособистісних стосунків, дотримання принципів толерантності. З розвитком інформаційних технологій та їхнім впливом на розвиток всіх галузей суспільства особливої актуальності набуває проблема володіння андрагогом інформаційно-комунікаційною компетентністю. Ця компетентність передбачає здатність андрагога орієнтуватися в потоці інформації, формувати вміння працювати з різними видами інформації, знаходити і відбирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати; критично до нього ставитися, на основі здобутих знань вирішувати будь-яку інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю [27, с. 23-29].

Р. Чорнанічова (Р. Čornaničová) у своїй роботі описує теоретичні засади, практичне підґрунтя та сфери застосування андрагогіки. Ветеска (J. Veteska) приводить характеристику андрагогічної моделі навчання, за основу якої взято андрагогічну модель М. Ноулза. Дж. Мюзік (J. Mužík) у своїй праці приводить перелік андрагогічних принципів навчання. До них належать: пріоритет самостійного навчання (самостійна реалізацію навчання від планування аж до самоконтролю та самооцінки отриманих результатів.); принцип спільної діяльності (взаємодія тих, хто навчається, з тими, хто навчає; педагог в даній ситуації виступає помічником та консультантом); індивідуалізація навчання (доросла людина – це особа, яка досягла певного рівня розвитку психічних процесів, оволоділа певним соціальним досвідом, має певні знання з різних сфер науки й техніки, тому надзвичайно важливо у процесі навчання спиратися на досягнутий досвід, рівень підготовки, психофізіологічні та пізнавальні особливості особи, що навчається, зокрема й шляхом створення індивідуальних програм навчання.); системність навчання (передбачає відповідність змісту, форм, методів, засобів навчання й оцінювання його результатів меті та завданням навчального процесу); принцип усвідомленості навчання (передбачає усвідомлення дорослим, який навчається, і педагогами специфіки процесу навчання і своїх дій щодо його організації) та ін. [24].

П. Новотни (P. Novotný) та В. Прусакова (V. Prusáková) займалися дослідженням професійної діяльності андрагога. П. Новотни (P. Novotný) в своїй праці приводить перелік чинників, які впливають на професійну діяльність андрагогів (культуротворча функція освіти, зміна світогляду людини, особливості навчання дорослих, безперервність післядипломної освіти, активні методи навчання та ін.) [25].

М. Мачалова (M. Machalová) наголошує, що «при підготовці андрагогів необхідно робити акцент як на теоретичних знаннях, так і на практичних навичках випускників. Необхідно зробити розподіл навчальних дисциплін за їх домінуючими характеристиками на теоретичні, прикладні та практичні» [23].

В Словаччині підготовка викладачів-андрагогів тісно пов'язана з соціальною сферою. Дослідженнями такого характеру займалися З. Палан (Z. Palán), Дж. Перхач (J. Perhács), Х. Торнерова (H. Tornerová), Ц. Хатар (C. Határ), Ф. Хіхлик (F. Huhlík) та ін.

Нами опрацьована наукова література українських та європейських науковців, що займаються дослідженням освіти дорослих. Більшість науковців підтверджують, що для сучасного розвитку європейської спільноти характерні умовність кордонів і розширення міграції. При професійній підготовці викладачів-андрагогів навчальний

процес має орієнтуватися на європейські стандарти, адже велика увага приділяється вмінню працювати й спілкуватися в міжнародному оточенні, толерантності до національних і культурних відмінностей. Аналіз періодичних видань дозволив визначити, що розвиток освіти дорослих хвилює світове співтовариство. Про це говорить різноманітність міжнародних (журнал «Освіта дорослих щоквартально», журнал «Дослідження в галузі освіти дорослих», «Журнал розвитку дорослих»), зокрема словацьких (журнал «Освіта для дорослих», «Журнал теорії та практики освіти і навчання дорослих», «Соціологічний журнал», журнал «Демографія», «Економічний журнал», журнал «Трудова та соціальна політика» та ін.), та українських (журналу «Порівняльна професійна педагогіка», збірник наукових праць «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи», журнал «Педагогіка і психологія професійної освіти») видань, присвячених висвітленню проблем освіти дорослих.

Важливим в контексті нашого дослідження є поняття «андрагогіка», «професійна підготовка», «підготовка викладачів-андрагогів». «Андрогогіка» є предметом дослідження багатьох вчених, адже саме вона призначена задовільнити освітні потреби сучасної дорослої людини. Всесвітньовідомі вчені О. Капп (A. Carr), М. Ноулза (M. Knowles) дали перші визначення андрогогіці. Андрогогіка визначається як освітня практична діяльність стосовно дорослих; педагогічна наука, яка займається дослідженнями проблем освіти, навчання та виховання дорослих; дисципліна, що готує дорослих до вдосконалення професійної майстерності та самостійного мислення; окрема наука про специфіку навчання дорослої людини з урахуванням її здібностей, можливостей, індивідуальних особливостей і досвіду, про форми і методи організації навчання дорослих; як самостійна наука; як теоретична дисципліна, галузь науково-гуманітарної сфери знань та освітній напрям [20, с. 8]. За визначенням І. М. Грищенко «професійна підготовка – цілеспрямований процес навчання реальних і потенційних працівників професійних знань та вмінь з метою набуття навичок, необхідних для виконання певних видів робіт». Л.І. Лук'янова визначає андрогогічну підготовку, як «сукупність наперед запланованих і розроблених заходів навчання й виховання майбутнього фахівця з організації навчальної діяльності дорослих». Андрогогічна підготовка, за визначенням І. Зель, – це «процес оволодіння інноваційними технологіями навчання й виховання, прийомами планування й управління андрогогічною діяльністю, спеціальними знаннями, уміннями, навичками, прийомами творчої адаптації до змісту та структури професійної діяльності, підвищення індивідуального потенціалу й креативних можливостей майбутнього фахівця-андрагога». За визначенням О. Ю. Чугай, «професійна підготовка викладача-андрагога – це цілеспрямований процес навчання, результатом якого є формування професійної компетентності педагога для дорослих, необхідної для ефективного навчання дорослих в різноманітному освітньому середовищі».

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, всі опрацьовані нами наукові дослідження можна умовно поділити на ті, які присвячені: становленню андрогогіки як науки в теоретичному аспекті; розвитку в історичному контексті; законодавчому забезпеченню освіти дорослих в країнах Європи і Словаччини зокрема; системі професійної підготовки викладачів-андрагогів в західних країнах. Зважаючи на велику кількість досліджень в зарубіжних країнах досвід Словацької Республіки в галузі професійної освіти дорослих залишається не вивченим, що зумовлює його подальше дослідження з метою вивчення перспективних ідей і концепцій для впровадження словацького досвіду професійної підготовки викладачів-андрагогів у вищій школі України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова М.В. Розвиток освіти дорослих у Канаді : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / М.В. Борисова. – Черкаси, 2012. – 20 с.
2. Воробець І.В. Освіта дорослих у Галичині (1891 – 1939 рр.) : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І.В. Воробець; Прикарпат. ун-т ім. В.Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – 19 с.
3. Давидова В.Д. Неформальна освіта дорослих у навчальних гуртках Швеції : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В.Д. Давидова. – К., 2008. – 12 с.
4. Закаулова Ю.В. Розвиток системи професійної освіти Бельгії в умовах Євроінтеграції : дис. канд. пед. наук. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Ю.В. Закаулова ; МОН України, Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2012. – 195 с.
5. Заключительный доклад. Третья Международная конференция по образованию взрослых, ЮНЕСКО, Токио, 25 июля – 7 августа 1972 г. – Париж: ЮНЕСКО, 26 октября 1972 г.
6. Заключительный доклад. Четвертая международная конференция по образованию взрослых. – Париж, Франция, 19 – 29 марта 1985 г. – Париж : ЮНЕСКО, 1985.
7. Заключительный доклад. Пятая международная конференция по образованию взрослых. – Гамбург, Германия, 14 – 18 июля 1997 г. – Париж : ЮНЕСКО, 1997.
8. Инчхонская декларация Образование-2030: обеспечение всеобщего инклюзивного и справедливого качественного образования и обучения на протяжении всей жизни. – Инчхон, Республика Корея, 21 мая 2015 года. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002331/233137r.pdf>
9. Кельнская хартия – цели и стремления непрерывного образования. Саммит "большой восьмерки", Кельн, июнь 1999 г. Образование в меняющемся обществе. Заключительный документ встречи министров образования "большой восьмерки", Токио, 1 – 2 апреля 2000 г.
10. КОНФИНТЕА VI/4. Использование широких возможностей обучения и образования взрослых в интересах благополучного будущего. Беленские рамки действий. – Шестая Международная конференция по образованию взрослых. – Белен, Бразилия, 19 – 22 мая 2009 г. – Париж : ЮНЕСКО, 2009 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001814/181414r.pdf>
11. Лук'янова Л.Б. Концепція розвитку освіти дорослих в Україні (друге видання) /Л.Б. Лук'янова ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. – К. : ТОВ «ДКС-Центр», 2016. – 24 с.
12. Лук'янова Л.Б. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник / Л.Б. Лук'янова, О.В. Аніщенко ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. – К. ; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – 108 с.
13. Меморандум непрерывного образования Европейского Союза / Адукатар : часопис // Асацыяцыя дадатковай адукацыі і асветы (Беларусь). – 2006. – № 2 (8). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://adukatar.net/wp-content/uploads/2009/12/Adu_8_Pages_24-27.pdf
14. Поточни Є. Розвиток освіти дорослих в Галичині (1867-1918 рр.) : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Є. Поточни. – Київ, 1999. – 40 с.

15. Рекомендация о развитии образования взрослых, принятая Генеральной конференцией на 19-й сессии, Найроби, 26 ноября 1976 г. – Париж: ЮНЕСКО, 1976.
16. Сисоєва С.О. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навчальний посібник / С.О. Сисоєва, Т.Є. Кристопчук ; Київський університет ім. Бориса Грінченка. – Рівне : Овід, 2012. – 352 с.
17. Товканець Г.В. Розвиток економічної освіти у вищій школі Чехії і Словаччини у ХХ столітті : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Г.В. Товканець ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Київ, 2014. – 46 с.
18. Фольварочний І.В. Просвітницька діяльність європейських громадських організацій у сфері освіти дорослих (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І.В. Фольварочний ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2016. – 37 с.
19. Чугай О.Ю. Професійна підготовка педагогічного персоналу для системи освіти для дорослих у США : дис. канд. пед. наук. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.Ю. Чугай ; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К. : ІПОіОД. АПН України, 2016. – 368 с.
20. Шумейко Н.В. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини : автореф. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н.В. Шумейко ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Київ, 2017. – 20 с.
21. Beneš, M.: Andragogika – filozofie – věda, Eurolex Bohemia, Praha 2001.
22. European Council Presidency Conclusions, Lisbon, 23 and 24 March 2000. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm
23. Machalová M. Experienciálna psychologická príprava andragógov / M. Machalová // In Profesionalita vo výchove a vzdelávaní dospelých. Zborník z vedeckej konferencie. / Ed. J. Perhács. – Bratislava: FF UK, 1999. – s. 89-101.
24. Mužík, J. Androdidaktika. Praha: ASPI, 2004.
25. Novotný, P. Profesní vzdělávání dospělých. In RABUŠICOVÁ, M., RABUŠIC, L. (ed.). Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v České republice. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 113–141.
26. Palán, Z.: Profesní vzdělávání, učební text KaPŘ FFUK Praha, 1995.
27. Perhács J. Teoretické východiská zamerania profesijnej kompetencie sociálneho andragóga / J. PERHÁCS / In Profesionalita vo výchove a vzdelávaní dospelých. Zborník z vedeckej konferencie / Ed. J. Perhács. – Bratislava: FF UK, 1998. – s. 58.
28. Prusáková, V. 2005. Základy andragogiky. Bratislava : Gerlach Print, 2005. 117 s. ISBN 80-89142-05-2.

Ончул Наталія Андріївна. Наукові підходи до обґрунтування системи професійної підготовки викладачів-андрагогів в університетах Словачької Республіки.

У статті здійснено систематизацію українських науково-літературних джерел з проблеми підготовки викладачів-андрагогів у Словачькій Республіці на тлі загальноєвропейських тенденцій. Проаналізовано історичні етапи розвитку, обґрунтовано поняття, розглянуто основні наукові підходи, організацію підготовки андрагогів. Визначено напрями наукового пошуку сучасних форм та моделей забезпечення професійної підготовки викладачів-андрагогів.

Ключові слова: андрагогіка, професійна підготовка, підготовка викладачів-андрагогів.

Onchul Natalia. Professional training of andragogy teachers in the universities of the Slovak Republic.

The article deals with the systematization of Ukrainian scientific and literary sources on the issue of preparing teachers of andragogs in the Slovak Republic against the background of pan-European tendencies. The historical stages of development are analyzed, the concept is substantiated, basic scientific approaches are considered, organization of preparation of andragogues is considered. The directions of scientific research of modern forms and models of providing of professional training of teachers-andragogs are determined.

Key words: *andragogy, professional training, training of andragogue teachers.*

UDC 378.14.017

SAMOYLENKO N. B.,

Dr. Sciences (Pedagogy), associate professor,
Sevastopol State University,
Sevastopol, Crimea

E-TUTOR ROLES AND SKILLS IN E-LEARNING EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Introduction. Teaching in a new environment is the most important problem for discussion now days. The researchers study the role of a teacher and the learner in online learning. Teaching online differ from face-to-face teaching, that is why it is useful to consider the role of the e-tutor in an online education. The demands of online learning may also affect the way in which both teachers and learners perceive the teaching and learning process [9].

Problem statement. There are certain aspects of an e-tutor's role: the detailed characteristics of tutor's responsibilities, functions, roles played during the e-learning process; the career prospects for tutors based on their changed competence; the basic tools of tutor activity; techniques necessary for carrying out tutors' responsibilities in relation to learners and to e-learning process organization; forming essential skills for performing the tutoring functions within the framework of established e-learning methodology; rules of e-learning that affect tutorial activities [3; 4]

Research questions. E-tutoring is a challenging activity: e-tutors often have a range of duties they must carry out and often the workload in e-tutoring can be intense. We consider the variety of tasks which an e-tutor may need to undertake as part of their teaching, and then categorise them according to the kind of tutoring role that they reflect: social, organisational, or pedagogical/intellectual. What are aspects of an e-tutor's role? [8].

Methodology. The problem of professional online tutor preparation is relevant. We analyzed the opportunities for implementation of online education for improvement of higher pedagogical education in the foreign language teaching process. We would like to describe the opportunities for virtual education and communication. It is obviously necessary to generalize today's tutors' skills for providing education online course.

We conducted a research on the use of online platforms in English language class on a group of the students in a higher educational institution and discovered that it increased students' level of engagement in their autonomous learning [5; 14; 15]. It was discovered that the approach helped the students to improve their abilities in different skills. We analysed the role of students' digital skills and new trends of online education in in a higher educational institution. The goal of this study is to identify whether the use of